

Boží muž Štefan Samák

Štefan Samák pochádzal zo štvordetnej roľníckej rodiny. Narodil sa 3. januára 1907 v Záblatí pri Trenčíne. Po maturite na gymnáziu začal študovať architektúru na Vysokej škole technickej v Bratislave. Matka mu hovorievala: „Števkó, bol si maličký, celkom maličký, a išiel si mi zomrieť. Keď som ťa na chrbte niesla k doktorovi do Trenčína, slzy sa mi kotúľali po tvári. Prosila som Pána Boha, aby ťa zachránil, aby si ťa vyvolil za kňaza. Už vtedy som ťa obetovala Pánovi a Pán ma vypočul.“ Matka mu teda vyprosila zdravie i kňazské povolanie. On počúvol hlas Božej milosti a z techniky prestúpil na štúdium teológie do Nitry.

Biskup Karol Kmeťko ho ako dvadsaťsedemročného vysvätil za kňaza 18. marca 1934. Ako kaplán týždeň či dva pobudol v Skalitom na Kysuciach. Potom ho biskup preložil do Bolešova. Tamojší šesťdesiatpäťročný farár rýchlo postrehol kvality svojho nového kaplána a ponechal mu slobodu pre jeho kňazské účinkovanie. On sám ho charakterizoval takto: „Je to môj anjel strážca.“ Štefan Samák bol vynaliezavý v spôsoboch zoznamovania a zbližovania sa s ľuďmi. Čoskoro získal pre Božie dielo učiteľov, lekára, notára, študentov, vysokoškolákov. Dvere jeho malej kapláanky boli otvorené aj pre neštudovaných mladých ľudí. S otvoreným kňazským srdcom pristupoval ku všetkým ľuďom, k jednoduchým i vzdelaným, ku strednej i staršej generácii. Keď mu chudobní pozostalí po pohrebe dali otázku: „Čo sme dlžní, pán kapláno?“, on im odpovedal: „Pomodlite sa za mňa Otče náš.“ Bolešovská kapláanka so zamrežovaným okienkom sa postupom času stala klubom, kde sa stretávali mladí ľudia.

Pán kaplán trpezlivo počúval ich názory, hľadal východiská z ich problémov, usmerňoval ich. Usiloval sa zapojiť ich do kultúrneho života v obci. Pre miestne ochotnícke divadlo získaval aj roľnícku a robotnícku mládež, a to aj z filiálnych obcí farnosti. S jeho podporou vznikol ochotnícky spevokol. Organizoval mládežnícke čajové večierky. Podporoval združovanie mladých v náboženských spolkoch, ako boli Spolok Božského Srdca Ježišovho a ružencový spolok. Za Slovenského štátu v roku 1939 vzniklo Združenie katolíckej mládeže, ktorého cieľom bolo obohacovať náboženský a duchovný život, upevňovať vzájomné priateľské vzťahy a získavať tých, čo sa vzdialili od viery. V rámci tohoto spolku viedol besedy na rozličné náboženské témy, ako aj o živote a aktuálnych problémoch farnosti. Usmerňoval mladých tak, aby pravidelne mesačne pristupovali ku spovedi a k svätému prijímaniu. Požičiaval alebo darúval im knihy s veršovaným venovaním. Niektorých robotníkov nasmeroval na štúdium, zabezpečiac im prípravu u študentov či učiteľov. Všetmožno sa snažil pomáhať ľuďom, ako sa len dalo.

Takto niekdajší nádejný inžinier architekt začal budovať duchovnú stavbu – miestnu cirkev vo farnosti Bolešov. Ale nevyšli nazmar ani jeho vedomosti získané pri štúdiu architektúry. Bolešovský kostol pre farníkov zo siedmich obcí bol už malý a na jeho múroch sa objavili trhliny. Štefan Samák získal na Biskupskom úrade v Nitre povolenie stavať nový kostol, vypracoval predbežný projekt a predložil ho úspešnému slovenskému architektovi Milanovi Harmincovi. Na stavbu prispeli nielen katolíci, ale aj miestni židia. Roľníci poskytli svoje záprahy i prácu na dovoz materiálu. Kostol postavili v rokoch 1937-1939. Začiatkom štyridsiatych rokov Štefan Samák postavil modernú budovu fary. Starý bolešovský dekan zomrel v roku 1943 a jeho kaplán sa stal novým správcom fary a o rok farárom. Štefan Samák videl najväčšie možnosti rozvoja svojho národa v samostatnom Slovenskom štáte. Ale vo svojich kázňach rázne odsudzoval nebezpečenstvo novopohanstva v nacistizme. Plánoval postaviť školu a kultúrny dom. Ale v roku 1945 po vzniku Česko-slovenskej republiky cirkevné školy poštátnili. V zmenených spoločenských podmienkach už nemohol uskutočniť svoje budovateľské plány. Upriamil sa na budovanie duchovného života vo farnosti. Posielal najmä mládež na duchovné cvičenia do Belušských Slatín, na nitriansky

Zobor či k jezuitom do Ružomberka. Na žiadosť Biskupského úradu v Nitre podieľal sa aj na misiách pre Slovákov v českom pohraničí.

Vo februári 1948 komunisti pučom násilne uchopili moc v republike. Keď stroskotal ich pokus odtrhnúť českých a slovenských katolíkov od Ríma a vytvoriť u nás národnú cirkev, začali neľútostný boj proti miestnej cirkvi, likvidovali a zatvárali kňazov. Horlivý kňaz Štefan Samák sa stal trňom v ich očiach a ostro ho sledovali. Keď sa šírili správy o únose kňazov, bolešovskí farníci strážili faru vo dne i v noci. Bola to však len otázka času, kedy príde k zásahu proti ich kňazovi. A príležitosť na to sa našla. Nitriansky biskup Eduard Nécsey 13. septembra 1952 v Bolešove udeľoval sviatosť birmovania. Štefan Samák bol vynikajúci kazateľ. V súvislosti s birmovkou mal kázeň, pobádajúcu vyznávať vieru a podľa nej žiť. Pritom poukázal na príklad svätého Tomáša Morusa, ktorý si zachoval vernosť pápežovi a viere. Postavil sa aj proti politickej vrchnosti – anglickému kráľovi i za cenu toho, že stratil výhodné postavenie v úrade, dostal sa do väzenia a obetoval aj svoj život ako mučeník. Tento príklad si dokázali preniesť do vtedajšej politickej situácie všetci poslucháči: od úprimných veriacich až po udavačov. Za túto kázeň ho udali ako politického rozvrátnika.

Začiatkom októbra pred farou v Bolešove zastalo auto. Štefan Samák nemal štátne povolenie vyučovať náboženstvo v škole. Okresný cirkevný tajomník z Ilavy ho prišiel pozvať, že mu ten súhlas dá. Veriacim prisľúbil, že pána farára o hodinu privezie naspäť. Prešla hodina, minuli sa dve hodiny, prešiel deň, minuli sa dva, tri dni, a fara bola osirená. Komunistickí mocipáni sa teda podvodom zmocnili Samáka. Ten predvídal, čo ho čaká. Zareagoval ako nádejný kandidát na väzenie: vzal si so sebou mydlo a zubnú kefku.

Vincent Hajdák, jeden z duchovných odchovancov Štefana Samáka, zašiel za krajským cirkevným tajomníkom. Bol to funkcionár, ktorý mal na starosti proticirkevný boj. Predložil mu otázky: Kde je Samák? Prečo ho vzali? Kedy sa vráti? Dostal odpoveď: „Súdruh Hajdák, Samáka treba prevychovať. Ukázať mu, čo je práca, aby pochopil dobu. Koľko tam bude, neviem, ale vráti sa.“ Bolešovskí veriaci po zadržaní svojho kňaza začali detektívne pátranie po ňom. Po známosti zistili, že služobné autá z Okresného národného výboru v Ilave mali výjazd do Močenku a do Pezinka. Mladí pátrači sa rozdelili a vybrali sa na tieto miesta. Dvaja mládenci v Pezinku od kňaza, ktorý mal povolenie prijímať návštevy, dozvedeli sa, že ich pán farár je tam. Poslali mu teplé oblečenie po spomenutom kňazovi, keďže sa blížila zima. Kapucínsky kláštor v Pezinku od konca septembra 1952 stal sa preškoľovacím strediskom pre katolíckych kňazov, ktorých sem previezli z Močenku. Okrem nich tu v nasledujúcich mesiacoch ŠtB čiže tajná polícia odviekla z pôsobísk za vymyslené alebo zveličené priestupky aj ďalších kňazov bez súdneho procesu. Cieľom sústredenia kňazov bola ich prevýchova politickým školením a ťažkou manuálnou prácou, ako aj prísna izolácia od ostatných ľudí. Spoľahlivý správca kláštora mal sledovať, aby kňazi nemali vplyv na okolie. Štefana Samáka eštebáci dovezli do Pezinka 4. októbra 1952. Zrejme patril k politicky najnevychovateľnejším kňazom, lebo v roku 1953 ho presídlili do západných Čiech, kde dávali tých „najreakčnejších“ kňazov.

Štefan Samák sa dostal do vojenského tábora nútených prác v Plzni. Takéto tábory pod názvom *pomocné technické prápory* zriadili komunisti po nástupe k moci v roku 1948. Spočiatku do nich povolávali politicky nespoľahlivých vojakov i vojakov v zálohe na výnimočné vojenské cvičenie bez časového ohraničenia. Neskôr v nich sústreďovali skutočných, možných alebo vykonštruovaných nepriateľov pod zámienkou prevýchovy. To všetko sa dialo na základe administratívneho rozhodnutia bez súdneho procesu, teda takto postihnutý človek sa nemohol ani odvolať.

V roku 1950 sa začali vytvárať samostatné farárske roty, v ktorých boli kňazi, rehoľníci a bohoslovci. Prevýchova sa tu diala takisto manuálnou prácou a politickým školením. Pétepakov využívali ako lacné pracovné sily v prospech vojenských i civilných organizácií.

Pracovali ako stavební robotníci, baníci, drevorubači v lesoch či krmiči svíň na štátnych majetkoch. Po ťažkej práci ich denne podrobovali politickej prevýchove vo forme prednášok, filmov či štúdia predpísanej literatúry. Boli podrobení tvrdému vojenskému režimu. Mladí velitelia ponižovali svojich zverencov a využívali ich na prácu.

Raz si veliteľ-desiatnik zavolať kňaza do kancelárie: „Vy viete po latinsky, pravda?“ – „Trochu.“ – „Tak si vezmite vedro a ryžák a vydrhnite tieto kancelárie.“ V takomto prostredí Štefan Samák ako stavebný robotník prežíval to, o čom píše apoštol Pavol: „Ťažko pracujeme vlastnými rukami; keď nás preklínajú, my žehnáme; keď nás prenasledujú, my to znášame; keď nás potupujú, my sa modlíme. Stali sme sa akoby smetami sveta, vyvrheľmi pre všetkých až doteraz“ (1 Kor 4, 12-13).

Koncom roku 1953 sa uskutočnila reorganizácia vojenských pracovných táborov a veľa pétepákov prepustili domov. Pravdepodobne mal na tom podiel politický odmäk po Stalinovej smrti. Kňaz Samák zrejme nebol dostatočne politicky prevychovaný, lebo ho preradili do Zvolena za lesného robotníka. Poslední pétepáci boli prepustení na slobodu koncom apríla 1954. Medzi tými politicky najviac nespoľahlivými bol aj kňaz Samák. Štefan Samák sa osvedčil v tvrdej skúške svojho mravného postoja. Nenaletel na dobové ponuky, ktorých nestálosť a nespravodlivosť potvrdila neskoršia história. Nezradil Krista a Cirkev ani za cenu slobody či iných výhod. Ba v ťažkom položení nezaprel v sebe kňazské srdce. Ako muž sebazaprenia a pokánia žil striedmo. Obsah potravinových balíčkov, ktoré dostával od svojich bývalých farníkov, rozdával dozorcom. Tí za to boli voči nemu zhovievavejší a častejšie ho púšťali na vychádzky.

V Plzni sa nakontaktoval na slovenských mládencov, ktorí odišli za prácou do Čiech. Rozhovory s nimi sa obyčajne končili spoveďou, ak boli katolíci. Spovedal ich so šiltovkou na hlave, sediac na lavičke alebo prechádzajúc sa v parku. Bolo to niečo nezvyčajné v tej dobe, keď pre spovedanie platili prísnejšie zásady. Jeden z chlapcov, ktorého Štefan Samák spovedal pred Vianocami roku 1953, na druhý deň cestoval vlakom domov na vianočné sviatky. Rýchlik idúci z Prahy do Bratislavy sa pri Brne vykoľajil a pri tomto železničnom nešťastí zahynulo viacej cestujúcich. Medzi nimi bol aj spomenutý chlapec, ktorý pochádzal zo stredného Slovenska. Štefan Samák po preložení do Zvolena sa skontaktoval s jeho rodičmi. Keď veľmi horekovali za svojím synom, povedal im: „Spovedal som vášho syna deň pred jeho smrťou. Ako som ho poznal, za ten deň nespáchal ťažký hriech a má zaistený večný život v nebi.“ Nato sa rodičia upokojili s poznámkou: „My sme sa za syna tak vrúčne modlievali ruženec“.

Na jeseň roku 1954 po smrti farára Františka Bartáčka v Trenčianskej Turnej Štefan Samák dostal tu miesto správcu fary. Ukázalo sa, že jeho socialistická prevýchova bola neúspešná. Jeho kázne sa vrývali ľuďom do duše, mali ho radi aj muži. Nebojácne vstupoval do kontaktov s ľuďmi, osobitne sa venujúc mládeži. Čoskoro po nástupe dal vymaľovať a zmodernizovať kostoly v Trenčianskej Turnej a vo Veľkých Bierovciach. V rokoch 1957-1958 dal zbúrať starú faru i s hospodárskymi budovami a postaviť novú faru. Pri ožiarenom oltári sa vynímala žiarivá postava tohoto statočného kňaza, ktorý prešiel tvrdou skúškou. Za komunizmu sa nemohol dlho udržať v prímestskej obci, kde v kostole i mimo neho mal možnosť ovplyvňovať široký okruh ľudí.

V čase zostreného proticirkevného boja roku 1960 bol preložený do Lednice. Obec leží vo vrchárskej oblasti pri moravských hraniciach, kde sa končí cesta. Bol to dôsledne premyslený ťah, ktorý mal sťažiť prístup k tomuto kňazovi. Kým do Trenčianskej Turnej chodili ho navštevovať veriaci z Bolešovskej farnosti, do Lednice prichádzali bývalí farníci z oboch predchádzajúcich farností. Viacerí z nich sa stali pomocníkmi pri uskutočňovaní jeho plánov, keďže ani v Lednici nezaprel v sebe staviteľa. Aj tu sa dal do obnovy kostola, ako aj do prestavby a prístavby fary. Hoci aj Ledničania sa vložili do rekonštrukčných prác, bolo treba získať ďalších remeselníkov a brigádnikov. Nestačili ani finančné prostriedky. Preto sa Štefan Samák rozhodol vycestovať za rodnou sestrou, ktorú životný osud zavial do USA.

Keďže odmietol spoluprácu s tajnou políciou, jeho žiadosť o návštevu sestry v Amerike zamietli. Neskôr predsa len dostal povolenie vycestovať. Možno mu ho dali v nádeji, že tam zostane a budú mať s ním pokoj. V Amerike ho sestra prosila, aby tam zostal a ju dochoval i pochoval. Pozval ho k sebe americký biskup slovenského pôvodu Andrej Grutka a ponúkal mu prácu medzi Slovákami vo svojej diecéze. Slováci v Kanade tiež prejavili záujem o jeho kňazskú službu medzi nimi. Ale on ako dobrý pastier neopustil svojich veriacich, ktorí čakali na neho doma na Slovensku. Na spiatocnej ceste zastavil sa v Lurdoch a v Ríme.

Veľká fotografia z audiencie u pápeža Pavla VI. bola mu potom roky zdrojom duchovného povzbudenía... Vďaka obetavosti lednických farníkov a dobročinnosti amerických Slovákov Štefan Samák mohol dokončiť obnovu kostola i fary. Popritom nezanedbával ani náboženský život. Svoj čas mal obdivuhodne obsadený duchovným programom pre svojich veriacich. Splnila sa mu aj túžba dať náhradu za seba: z jeho farnosti vyšli dvaja novokňazi.

Raz sa ozvalo zvonenie na fare. Pán farár išiel otvoriť. Pred dverami stál chlap. Ruku mal podozrivo zastoknutú za kabátom. Žeby revolver? Ved' bolo počuť o všelijakých prípadoch. Kňaz Samák však žil v Božej prítomnosti. Bol pripravený na všetko. Chlap odrazu vytasil ruku spod kabáta. V nej držal – zväzok klobás. Doniesol ich pánu farárovi z vďačnosti...

Štefan Samák vo vysokom veku už nedobre počul. Trikrát požiadal biskupský úrad o uvoľnenie z dušpastierskej činnosti. Pre nedostatok kňazov dostal však odpoveď, že v Lednici musí byť do posledného dychu. Po štyridsiatich rokoch útlaku dožil sa pádu komunistického režimu koncom roku 1989 a náboženskej slobody. Začiatkom roku 1990 z Ameriky dostal televízor, aby mohol vidieť zázrak – návštevu Jána Pavla II. na Slovensku. Do dejiska tejto udalosti, Bratislavy-Vajnor poslal základný kameň pre kostol vo filiálnej obci Horná Breznica, aby ho pápež požehnal. Čoskoro nato Štefan Samák požehnal základy kostola sv. Cyrila a Metoda a práce na stavbe rýchlo pokračovali. To bolo jeho posledný staviteľský počin. Štefan Samák plánoval o rok postaviť vo farskej záhrade dvojpodlažnú budovu o rozmeroch 10 x 7 m. Na prízemie chcel dať rozličné hry (šach, biliard, gulečník a i.). Na poschodí mala byť trieda na vyučovanie náboženstva a do nej chcel umiestniť televízor s videom. Takto mal v plánoch večer prilákať mladších i starších ľudí z krčiem.

Požehnanú kňazskú činnosť Štefana Samáka zavŕšila tragická smrť v aute 21. júna 1990. Želal si byť pochovaný pri lednickom kostole. Pohrebné obrady vykonal nitriansky sídelný biskup Ján Chryzostom Korec. Rozlúčka mala dojímavý slávnostný charakter. Vďační veriaci na mieste smrti Štefana Samáka, na rozhraní chotárov obcí Dolná a Horná Breznica, postavili drevený kríž s kovovým telom Krista. Pripomína kňaza, ktorý si zasluhuje úctu Cirkvi i národa.

Z knihy Milana Hromníka PRÍBEHY A UDALOSTI Z NAŠEJ BLÍZKEJ MINULOSTI vydanej vo vydavateľstve Dobrá Kniha v roku 2007.